

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація. Розглянуто сутність внутрішньогосподарського аналізу матеріальних запасів як однієї з найважливіших функцій управління суб'єктом господарювання.

Аннотация. Рассмотрена сущность внутривозвратного анализа материальных запасов как одной из важнейших функций управления субъектом хозяйствования.

Annotation. The essence of the analysis of farm inventories has been considered as one of the most important functions of management business entity.

Ключові слова: матеріальні запаси, системний аналіз, матеріаломісткість, матеріаловіддача, джерела покриття запасів, система управління.

В умовах ринкової економіки перед кожним суб'єктом господарювання постає проблема ефективного аналізу матеріальних запасів, адже визначення оптимального рівня та якості матеріальних запасів сприяє появі у підприємства конкурентних переваг, що дає можливість збільшити валовий прибуток, чим і обумовлюється актуальність дослідження, метою якого є узагальнення підходів до аналізу матеріальних запасів відповідно сучасних умов господарювання та оцінка ефективності методик, що використовуються для системного аналізу матеріальних запасів.

Виходячи з мети роботи, встановлено такі завдання: розглянути сутність аналізу матеріальних запасів, методики та підходи до аналізу матеріальних запасів.

Дослідженням проблеми щодо вдосконалення процесу аналізу матеріальних запасів займалися такі вчені, як Бутинець Ф. Ф., Мних Є. В., Попович П. Я., Савицька Г. В., Безруких П. С., Коноплицький В. А., Покропивний С. Ф., Ткаченко Н. Т. та інші, які зробили вагомий внесок у вирішення питання аналізу матеріальних запасів у системі управління підприємством. У той же час аналіз навчальних та періодичних видань показує, що сьогодні недостатньо уваги приділяється як у науковому, так і в практичному аспектах питанням з аналізу виробничих запасів. Що стосується існуючого досвіду проведення аналізу діагностики ефективності системи управління запасами, він є вагомим, але не може бути застосований без адаптації до існуючих умов господарювання в Україні.

Досліджуючи питання аналізу виробничих запасів, доцільно розглянути існуючі підходи до виділення етапів цього процесу в науковій літературі. Чаюн І. О. та Бондар І. Ю. відокремлюють такі основні етапи аналізу запасів: аналіз загального обсягу запасів та їх відповідності потребам виробництва; аналіз запасів у днях середньодобового споживання; аналіз обіговості виробничих запасів; аналіз факторів, що впливають на обсяг і структуру запасів; аналіз фінансування запасів та оцінка ефективності управління ними [1].

Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. та інші виділяють такі етапи аналізу запасів: оцінка обґрунтованості та ефективності формування договорів на поставку виробничих запасів; аналіз ефективного використання запасів; дослідження можливостей мобілізації виявлених резервів підвищення ефективності використання виробничих запасів [2].

Головною метою аналізу виробничих запасів підприємства є забезпеченість підприємства різними їх видами з погляду конкурентоспроможності його діяльності, пошуку резервів раціонального використання і зниження матеріаломісткості продукції.

Системний аналіз матеріальних запасів суб'єкта господарювання здійснюється залежно від конкретних управлінських завдань. Запаси, що створюються для забезпечення безперервності виробництва, згладжування нерівномірності попиту, виробництва і постачання, існують у всіх споживачів засобів виробництва, є невід'ємним атрибутом їх діяльності. Саме тому у вдосконаленні економічної системи управління та підвищенні рівня економічної роботи важливе місце посідає системний аналіз матеріальних запасів за окремий відрізок часу, що сприяє підвищенню оперативності управління та прийняттю оптимального управлінського рішення.

Існує безліч варіантів методик проведення системного аналізу використання матеріальних запасів, у яких пропонуються різноманітні показники і фактори, що на них впливають. Відображення того чи іншого економічного явища за допомогою показників, які враховували б усі його характерні ознаки без найменших похибок, практично неможливе. Через це майже кожний показник має елементи умовності [3].

Системний аналіз раціонального використання матеріальних запасів має вирішити питання про дійсний стан використаних матеріальних ресурсів.

Важливим розділом системного аналізу є вивчення заходів, прийнятих підприємством для скорочення відходів і витрат на всіх стадіях обробки, зберігання і транспортування, більш повного використання у виробництві вторинних ресурсів і супутніх продуктів.

Невід'ємною частиною системного аналізу матеріальних запасів є оцінка ефективності їх використання. До

матеріаловіддачу, співвідношення темпів зростання обсягу виробництва і матеріальних затрат, питому вагу матеріальних затрат у собівартості продукції, кількість використаних матеріалів [4].

Здійснення аналізу матеріальних запасів сприяє встановленню обґрунтованої виробничої програми нормативних завдань із зберігання та втрачання матеріальних запасів для окремих структурних підрозділів, підтримки розмірів матеріальних запасів на такому рівні, щоб забезпечити безперервне виробництво, виявлення резервів підвищення ефективності використання матеріальних запасів за кожною структурною одиницею підприємства, вивчення економічних особливостей функціонування того чи іншого підрозділу, удосконалення управління матеріальними запасами структурними підрозділами підприємства.

Системний аналіз матеріальних запасів може виявити випадки, коли деякі матеріали не використовуються у процесі виробництва. Причинами такого явища можуть бути нестача таких матеріалів або суттєвий брак матеріалів.

Здійснення аналізу матеріальних запасів є дуже важливою ланкою в системі управління підприємством, адже від ефективності проведення аналізу залежить прийняття керівництвом підприємства управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства та його підрозділів за надходженням і збереженням матеріальних запасів, доцільності й обґрунтованості матеріальних затрат на використання сировини і матеріалів на об'єктах у процесі виробництва.

Доцільним при аналізі матеріальних запасів є розмежування етапів аналізу виробничих запасів відповідно до сфер господарського ланцюга, а саме: аналіз забезпечення підприємства запасами для безперервної роботи (матеріально-технічне постачання); аналіз ефективності використання виробничих ресурсів (виробництво); аналіз непотрібних і зайвих матеріалів (збут). Крім того, аналіз ефективності управління запасами має проводитись не заключним етапом, а бути складовою частиною всіх попередніх етапів.

Головним завданням управління виробничими запасами є вирішення таких завдань, як визначення норми запасу і створення системи контролю за фактичним його розміром. Проведення внутрішньогосподарського аналізу матеріальних запасів характеризується такими особливостями: специфічним набором показників; широкою можливістю використання показників для оцінки обсягу виробництва, продуктивності праці, якості продукції; цей вид аналізу проводять лише спеціалісти підприємства і служби цехів; відіграє значну роль у встановленні обґрунтованих нормативних завдань для цехів, бригад; інформаційною базою є первинні облікові документи і дані звітності.

Наук. керівн. Петряєва З. Ф.

Література: 1. Чаюн І. Ю. Управління матеріало-технічним забезпеченням підприємства : навчальний посібник / І. Ю. Чаюн, І. Ю. Бондар. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 111 с. 2. Болюх М. А. Економічний аналіз / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 540 с. 3. Серікова Т. М. Облік, аналіз, аудит : навчальний посібник / Серікова Т. М., Понікаров В. Д., Кожанова С. П. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 380 с. 4. Мних Є. В. Економічний аналіз на промисловому підприємстві : навчальний посібник / Мних Є. В., Буряк П. Ю. – Львів : Світ, 1998. 5. Економічний аналіз : навчальний посібник для студентів вищих навч. закладів, спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" ; за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП "Рута", 2003. – 680 с. 6. Севастьянов Р. Использование аналитических инструментов для оптимизации использования оборотных средств предприятия / Р. Севастьянов // Экономика, финансы, право. – 2003. – № 2. – С. 17–21. 7. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз : навчальний посібник / М. Г. Чумаченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 540 с. 8. Экономический анализ : учебник / Г. В. Савицкая. – 8-е изд., перераб. – М. : Новое знание, 2003. – 640 с.